

27. Росоха С. В. Обеспечение социальной безопасности при чрезвычайных ситуациях / С. В. Росоха, А. А. Яценко, В. О. Голозубов // Вестник Кокшетауского технического института. – Кокшетау : Изд-во КТИ МЧС РК, 2013. – № 4. – С. 34–37.

28. Шараєвська Т. А. Поняття та юридичні ознаки надзвичайної екологічної ситуації / Т. А. Шараєвська // Університетські наукові записки : зб. наук. пр. – Хмельницький, 2012. – № 4. – С. 282–287.

29. Шостак Л. Й. Організація взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади при ліквідації медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій / Л. Й. Шостак // Науковий вісник Академії муніципального управління. – 2012. – № 2. – С. 325–333. – (Серія "Управління").

30. Webster's New World dictionary of the American language. – 2-nd College edition. – Washington, 1996. – 1196 p.

УДК 351.78; 352

Ромін А. В., к.тех.н., доц., НУЦЗУ, м. Харків

НАПРЯМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАПОБІГАННЯМ І ЛІКВІДАЦІЄЮ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Розкрито основні складові міжнародного співробітництва у сфері державного управління запобіганням та ліквідацією надзвичайних ситуацій. Виділено найважливіші напрями розвитку міжнародного співробітництва.

Ключові слова: *державне управління, міжнародне співробітництво, стратегія, запобігання, ліквідація, надзвичайна ситуація.*

The article is devoted to revealing basic components of international cooperation in the field of state management in emergency prevention and liquidation. It is outlined the most important directions for international cooperation development.

Keywords: *state management, international cooperation, strategy, prevention, liquidation, emergency.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку суспільства, українського зокрема, характеризується тенденціями зростання втрат людей і шкоди територіям, що спричиняються небезпечними природними явищами, промисловими аваріями і катастрофами. Ризики надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру постійно зростають, що суттєво впливає на всі сфери суспільного життя. Забезпечення адекватного захисту населення й територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, гарантованого рівня безпеки особистості, суспільства та держави є одним із

найважливіших завдань державної політики у сфері цивільного захисту. Вирішення цієї проблеми неможливе без використання досвіду інших країн і здійснення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання державного управління цивільним захистом і розвитку міжнародного співробітництва у сфері запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій вивчали А. Басов, А. Берлач, В. Комарницький, В. Сапон, Т. Філіпенко, Т. Циганкова та ін. Натомість недостатньо опрацьовано питання здійснення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття основних складових міжнародного співробітництва у сфері державного управління запобіганням та ліквідацією надзвичайних ситуацій; виділення найважливіших напрямів розвитку міжнародного співробітництва.

Виклад основного матеріалу. Міжнародне співробітництво в галузі реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру в основному здійснюється ДСНС України, діяльність якої спрямована на активізацію прикордонного співробітництва, співробітництва з міжнародними організаціями, із країнами, які належать до стратегічного партнерства України та співробітництва з питань ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

Конституція України спрямовує зовнішньополітичну діяльність країни на забезпечення національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного й взаємовигідного співробітництва із членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами та нормами міжнародного права [4]. Прикладами здійснення міжнародного співробітництва також є: здійснено обмін думками щодо стратегії поводження з радіоактивними відходами у Франції та в Україні (Посольство Франції в Україні та RISCAUDIT; 2011 р.); у разі запиту про допомогу залучення сил і засобів ДСНС України до виконання завдань за кордоном згідно з діючими міжурядовими Угодами; спільне метеорологічне обслуговування під час проведення Чемпіонату Європи з футболу Євро-2012 (Польща, УЄФА; 2011–2012 рр.); обговорення стану виконання робіт загального плану графіка та фінансування завершення об'єктів, які повинні бути зведені в зоні відчуження; реалізація пілотного проекту модернізації системи радіолокаційних спостережень в Україні (фірма VAISALA, Фінляндія; 2011 р.); консультації з експертами Міжнародного секретаріату НАТО щодо оцінки виконання Україною Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО (2011 р.).

Серед напрямів міжнародного співробітництва у сфері захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру можна назвати контакти і практичні програми взаємодії зі структурами ООН, НАТО, Ради Європи і Європейської Комісії,

Центральноєвропейської ініціативи, інших урядових і неурядових організацій, а також розвиток міжнародних зв'язків на двосторонній та багатосторонній основі.

Після приєднання України до Європейської Рамкової конвенції 1980 р. про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади [18] та відповідного врегулювання цих питань в актах національного законодавства, почав розвиватися ще один напрям міжнародного співробітництва у сфері захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій – на рівні регіональних і місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування.

Усвідомлюючи небезпеку, Кабінет Міністрів України та уряди інших країн визначають, що співробітництво у сфері запобігання надзвичайним ситуаціям і ліквідації їх наслідків буде сприяти добробуту населення й безпеці держав; визнають користь, яку можуть отримати Сторони від обміну науковою та технічною інформацією у цій сфері; усвідомлюють необхідність у координації дій та ресурсів декількох держав; підтримують зусилля ООН у цій сфері, поважають і підтверджують загальновизнані норми та правила, які існують у рамках різних міжнародних організацій, конвенцій і договорів; домовляються про співробітництво і взаємну допомогу та прагнуть сприяти розвитку національних законодавств у цій сфері [2, с. 12].

Міжнародні договори у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій за колом суб'єктів і територіальним масштабом дії можна поділити: на багатосторонні, регіональні та двосторонні. Так, прикладом міжнародного багатостороннього договору у відповідній сфері є Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій (Гельсінкі, 17 березня 1992 р.), яка враховує особливе значення захисту людей і навколишнього середовища від дії промислових аварій, визнає важливість і невідкладність запобігання серйозній шкідливій дії промислових аварій на людей і оточуюче середовище і сприяння всім заходам, які стимулюють раціональне, екологічно доцільне й ефективне використання заходів щодо запобігання аваріям, забезпечує готовність до них і ліквідацію їх наслідків з метою забезпечення екологічно безпечного і стійкого економічного розвитку. Прийняття цієї Конвенції базувалось на усвідомленні того, що шкідливий вплив промислових аварій може відчуватися за межами кордонів і вимагає співробітництва між державами до, під час і після аварій з метою зміцнення відповідної політики, а також координації дій на всіх належних рівнях для попередження промислових аварій та ліквідації їх транскордонних впливів [6].

Згідно зі ст. IX Конвенції про захист Чорного моря від забруднення [7], укладену між Україною, Туреччиною, РФ, Румунією, Грузією та Болгарією, і ст. 1 Протоколу про захист морського середовища Чорного

моря від забруднення з наземних джерел, Договірні Сторони вживають необхідних заходів і співпрацюють у випадках виникнення серйозної та безпосередньої небезпеки для морського середовища Чорного моря або для узбережжя однієї або кількох Сторін, викликані наявністю великої кількості нафти або інших шкідливих речовин у результаті аварій або накопичення невеликих скидів, які забруднюють або погрожують забрудненням моря.

Також Україна є учасницею значної кількості двосторонніх угод або договорів у сфері захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, як-от: про оперативне сповіщення про ядерні аварії, обмін інформацією та співробітництво у галузі ядерної безпеки і радіаційного захисту (Уряди Республік Білорусь, Польща, Румунія); про співробітництво в галузі попередження надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків (Уряди Республік Азербайджан, Вірменія, Латвія, Литва, Польща, Словачія, Угорщина); про співробітництво в галузі попередження промислових аварій, стихійних лих і ліквідації їх наслідків (Уряд Республіки Греція). Загалом вищенаведені двосторонні угоди мають на меті забезпечення взаємної безпеки, особливо на прикордонних територіях. Вони передбачають такі традиційні форми співробітництва, як організація спільних наукових досліджень, програм і проектів, обмін ученими, спеціалістами, науково-технічною інформацією та досвідом, організація семінарів і робочих зустрічей експертів з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Сторони здійснюють співробітництво на основі принципів рівноправності та взаємної вигоди за такими напрямками: прогнозування надзвичайних ситуацій, їх ліквідація та оцінка наслідків; навчання спеціалістів у освітніх закладах держав Сторін; обмін фахівцями, стажерами, науковцями і викладачами; допомога у навчанні населення правилам поведінки у разі виникнення надзвичайних ситуацій; обмін науково-технічною літературою та результатами дослідницьких робіт; обмін інформацією, періодичною, методичною та іншою літературою, відео- і фотоматеріалами, а також обмін технологіями; організація конференцій, семінарів, робочих нарад та спільних навчань; інша діяльність, пов'язана із запобіганням надзвичайним ситуаціям і ліквідацією їх наслідків, яка може бути узгоджена Компетентними органами Сторін.

Варто відзначити, що міжнародне співробітництво завжди вимагало суворого дотримання договірної регламентації, недвозначного закріплення в нормах договору досягнених багатосторонніх домовленостей, які є відображенням умовної чи безумовної згоди сторін.

Цікавим прикладом співпраці у рамках двосторонньої угоди є участь співробітників служби цивільного захисту України у подоланні наслідків повені на р. Тиса, на території Угорської Республіки у період з 19 квітня до 5 травня 2000 р. Так, 18 квітня 2000 р. до служби цивільного захисту

України надійшло повідомлення Посольства України в Угорській Республіці про ускладнення паводкової ситуації в її східних районах на територіях вздовж р. Тиса. Згідно з двосторонньою Угодою рішенням Прем'єр-міністра України в той же день сформовано і було направлено до Угорщини зведений аварійно-рятувальний загін України у складі 57 чоловік особового складу та 41 од. автомобільної, автотракторної й іншої спеціальної техніки та технічних засобів [3, с. 16–19].

Однією з основних структур для координації міжнародних операцій з реагування на катастрофи є ООН, яка останніми роками вжила ряд заходів для підсилення своєї ролі як провідної та основної координуючої структури. Створення Організації з реагування на катастрофи в системі ООН, пізніше її заміна Відділом з гуманітарних справ, а також впровадження посади заступника Генерального секретаря з гуманітарних питань були спрямовані на підвищення ефективності спільних зусиль світової спільноти стосовно реагування на надзвичайні ситуації. Заклики Генеральної Асамблеї до досягнення домовленостей між ООН і зацікавленими урядами, міжурядовими та неурядовими організаціями задля дозволу ООН мати ширший доступ до наявних ресурсів цих країн, які можуть використовуватися під час операцій з реагування на катастрофи, зокрема таких, як людські ресурси та тилове постачання, мали на меті подальше зміцнення провідної ролі ООН у цій галузі. У 1997 р. в МНС України було підписано проект Програми розвитку ООН і Кабінету Міністрів України "Сталий захист людини: підвищення потенціалу Уряду у створенні інтегрованого підлоду в запобіганні, реагуванні та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у рамках сталого людського розвитку". За сприяння програми розвитку ООН в Україні у вересні 1999 р. Закарпатська область отримала 22 тис. грн від Уряду Швеції, а у 1999 р. постійне агентство ООН (ОСНА) завдяки власному резервному фонду надало фінансову допомогу в розмірі \$ 70 тис. для закупівлі засобів першочергової потреби для ліквідування наслідків повені [16].

У рамках членства ООН Україна брала активну участь щодо пошуково-рятувальних робіт та надання медичної допомоги постраждалому населенню штату Гуджарат Республіки Індія від найпотужнішого за останні півстоліття землетрусу, що стався 26 січня 2001 р. Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України "Про надання допомоги у проведенні пошуково-рятувальних робіт у Республіці Індія, яка постраждала від землетрусу" [10], був направлений зведений пошуково-рятувальний загін ДСНС України з мобільним шпиталем. Крім того, Україна приєдналась до найбільш масштабної програми ООН з охорони навколишнього середовища – UNEP (*United Nations Environment Programmer*), у діяльності якої виділено шість пріоритетних глобальних напрямів: населені пункти та охорона здоров'я, збереження екологічних систем суходолу, довкілля і розвиток, океани, енергія, стихійні лиха. У Програмі діє Система моніторингу глобального довкілля, яка надає інформацію про клімат,

атмосферу, океани, відновлення ресурсів, забруднення довкілля та його наслідки, причому система охоплює понад 140 країн світу [17, с. 144].

У 1992 р. у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі проведено конференцію, де було започатковано проект залучення військових сил і засобів на ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій; завдяки цьому проекту було створено ще один орган НАТО – Євроатлантичний координаційний центр реагування на стихійні лиха і катастрофи (далі – ЄАКЦРСЛК). Завдання ЄАКЦРСЛК полягає у координації сил і засобів реагування країн-учасниць Ради євроатлантичного партнерства з метою забезпечення швидкої та ефективною допомоги в ліквідації наслідків стихійних лих і катастроф [14, с. 36]. Євроатлантичний механізм реагування на надзвичайні ситуації був поширений у 1995 р. на країни-партнери НАТО, тим самим надав можливість міжнародного співробітництва у сфері захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на всій території країн-союзниць НАТО. ЄАКЦРСЛК також зіграв важливу роль у координації гуманітарної допомоги під час повеней у Західній Україні. Так, варто виділити серед навчань широкомасштабні багатонаціональні навчання "*Joint Assistance 2005*" (9 – 13 жовтня, Яворівський полігон). Навчання проводилось відповідно до статті X Конвенції про заборону хімічної зброї і мало на меті відпрацювання та вдосконалення практичних механізмів міжнародної взаємодії та надання багатосторонньої допомоги державі-учасниці Конвенції про заборону хімічної зброї, яка, за сценарієм навчання, стала об'єктом терористичного нападу із застосуванням хімічної зброї [8, с. 206]. Країни також заохочуються до розвитку двосторонніх і багатосторонніх механізмів удосконалення візових режимів, процедур перетину кордонів, проходження транзиту та митного контролю вантажів, визначення статусу іноземного особового складу на території інших держав. Урегулювання цих питань дозволяє уникнути бюрократичного зволікання у процесі задіяння ресурсів і груп з ліквідації наслідків катастроф [11].

Іншим складником потенціалу реагування на катастрофи є багатонаціональний збірний підрозділ, що не є постійно діючим органом і складається з національних цивільних і військових компонентів (кваліфікований рятувальний персонал, медичні та інші підрозділи; обладнання та матеріали; засоби та техніка), які добровільно надали країни-члени Ради євроатлантичного партнерства. Євроатлантичний підрозділ реагування на катастрофи може бути розгорнуто у разі великомасштабної природної чи техногенної катастрофи на прохання постраждалої сторони або на підтримку дій відповідної міжнародної організації. Склад і чисельність багатонаціонального підрозділу реагування на катастрофи залежатиме від потреби в допомозі за оцінками кожної конкретної ситуації міжнародними організаціями [16].

Указом Президента України "Про Цільовий план Україна – НАТО на 2007 рік у рамках Плану дій Україна – НАТО" (від 18 червня 2007 р. № 535)

з метою подальшої реалізації положень Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО затверджено перелік конкретних заходів як внутрішнього характеру, так і спільних з НАТО. Виконання цих заходів повинно продемонструвати готовність України вийти на якісно новий рівень відносин з НАТО. У рамках виконання вищезазначеної програми ДСНС України приділяється постійна увага забезпеченню участі всіх представників у засіданнях Комітетів НАТО, практичними результатами участі у зазначених заходах є розробка спільних рекомендацій, планів та заходів щодо подолання наслідків НС разом із країнами-членами та партнерами НАТО [9, с. 197].

Таким чином, послідовність та цілеспрямованість України у реалізації Плану дій Україна-НАТО, спільні зусилля виконавчої і законодавчої гілок влади у вирішенні питань, пов'язаних зі співробітництвом нашої держави з Альянсом та активним залученням співробітників служби цивільного захисту України до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, дозволили суттєво покращити відносини з НАТО.

З метою реалізації Угоди про взаємодію у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру Рішенням Ради глав урядів СНД створений Корпус сил і затверджений Реєстр його формувань. Цей Корпус призначається для швидкого реагування об'єднаними міждержавними силами та коштами або частиною цих сил на надзвичайні ситуації, викликані стихійними лихами і катастрофами природного та техногенного характеру в державах-учасниках СНД [13].

25 листопада 1998 р. Радою глав урядів СНД було затверджено Міждержавну цільову програму розвитку Корпусу сил СНД для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру на період до 2010 р. Основною метою Програми є визначення комплексу заходів, спрямованих на створення з'єднаного угруповання сил і засобів на користь надання допомоги державам-учасникам СНД, потерпілим від надзвичайних ситуацій, здатних протягом декількох годин перекинути частину своїх аеромобільних формувань і негайно приступити до ведення рятувальних робіт у зоні лиха [12, ст. 3]. Однак участь підрозділів ДСНС України у рамках цієї програми у попередні роки майже не здійснювалась. У рамках співробітництва між Україною та ЄС у 1994 р. було підписано Угоду про партнерство і співробітництво, яке сприяє торгівлі й визначає співробітництво в 25 сферах, у т.ч. у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

У рамках програми ТАСІС "Ядерна безпека" здійснюється проект "Покращання зв'язку з метою готовності до надзвичайних ситуацій за межами промислового майданчика", який має за мету навчання фахівців з Білорусі, Казахстану, Російської Федерації, України в галузі управління в надзвичайних ситуаціях поза межами об'єкта. На сьогодні відпрацьовано та

підписано контракт між постачальником і ДСНС України на отримання комплекту тренінгового зв'язку на суму € 65243. В 1999–2000 рр. українські фахівці з радіологічного моніторингу та фахівці-управлінці навчалися на курсах "Навчання управлінню в надзвичайних ситуаціях поза межами санітарно-захисної зони", організованих у рамках програми TACIS ЄС [15].

У сфері захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій з метою приєднання України до Механізму захисту цивільного населення СНД у 2006 р. проводилася підготовка до укладання Адміністративної угоди між Генеральним директором європейської комісії "Довкілля" та МНС України стосовно співробітництва між Центром моніторингу та інформації механізму СНД та Оперативно-черговою службою цивільного захисту України. Її підписання надасть можливість оперативно і вчасно здійснювати обмін інформацією у разі виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, налагодити оперативне реагування на надзвичайні ситуації, зокрема транскордонного характеру, а також зменшити ризики, що можуть бути спричинені лихом [1, с. 95].

Висновки. Узагальнення публікацій провідних науковців і результати власних досліджень дозволили:

1. Стверджувати про таке:

– Україна зацікавлена брати участь в усіх європейських програмах з безпеки, конференціях і угодах, її метою є приведення свого власного законодавства у відповідність до світової практики, і вона бажає укласти більше двосторонніх і багатосторонніх міжнародних угод у сфері захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Однак у процесі приєднання до ЄС загальні економічні й політичні проблеми є важливішими від захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру.

– Незважаючи на проблеми з дотриманням та впровадженням, Україна вважає пріоритетним підписання і ратифікацію багатосторонніх угод у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, оскільки цей процес стимулює узгодженість національного законодавства з міжнародною практикою, а також є практичним свідченням готовності України встановити тривалі зв'язки партнерства. Нині найуспішніші програми партнерства у галузі планування на випадок надзвичайних ситуацій підсилюють цивільну готовність країн, які підписали та ратифікували нормативні документи з цього питання. У разі ратифікації таких угод вони автоматично стають частиною національного законодавства.

– Україна ставить своїм завданням не лише захист національних інтересів, а й становлення її як відповідального і активного гравця у реалізації регіональних завдань зі сталого розвитку. Відповідно державна політика повинна полягати у підтриманні і сприянні реалізації спільних

регіональних ініціатив, висуненні своїх власних ініціатив регіонального характеру, тісному співробітництві з існуючими органами регіональної інституційної структури. Пріоритетом у регіональному співробітництві для неї повинна стати її інституційна діяльність на пан-європейському екологічному та економічному просторі.

2. Запропонувати заходи із поглиблення удосконалення законодавчого забезпечення міжнародного співробітництва у сфері попередження надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків, як-от:

– розробка проекту Закону України "Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Монголії про співробітництво у галузі попередження надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків";

– опрацювання проекту Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Хорватія про співробітництво у сфері запобігання катастрофам і ліквідації їх наслідків;

– підготовка матеріалів для подання на ратифікацію Верховній Раді України Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Монголії про співробітництво у сфері попередження надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

– внесення зауважень та доповнень зацікавлених центральних органів виконавчої влади до тексту проекту Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про співробітництво у сфері запобігання, обмеження та пом'якшення наслідків надзвичайних ситуацій;

– внесення зауважень зацікавлених центральних органів виконавчої влади до тексту проекту Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Болгарія про співробітництво у разі виникнення катастроф;

– подовження виконання внутрішньодержавної процедури погодження текстів Угод між Урядами Республік Болгарія, Румунія, Хорватія та Кабінетом Міністрів України про співробітництво у випадку виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

– здійснення підготовки відповідних документів для повторного спрямування на розгляд центральним органам виконавчої влади проекту розпорядження Кабінету Міністрів України "Про підписання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Болгарія про співробітництво у разі виникнення катастроф" [7].

3. Виділити найважливіші напрями міжнародного співробітництва:

– *Інформація*: обмін інформацією про тенденції, методи та засоби запобігання надзвичайним ситуаціям; інформація для населення, яке вірогідно може стати жертвою надзвичайних ситуацій; міжвідомчий обмін інформацією внутрішнього та загального використання для розширення поінформованості інших організацій про серйозність проблеми і необхідність співпраці для її вирішення.

– *Законодавство*: складання та порівняльний аналіз законопроектів та законодавства щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

цій; обмін законами та законопроектами щодо класифікації правопорушень, пов'язаних із захистом населення та територій від надзвичайних ситуацій (установлення критеріїв і процедур для визначення та доведення поведінки, що підлягає покаранню, адміністративні та процедурні документи, необхідні для встановлення та доведення провини); стандартизація вимог.

– *Створення інфраструктури*: навчання персоналу; надання й удосконалення (модернізація) матеріально-технічної бази; міжнародна співпраця. Означені напрями співробітництва – це лише схема. Кожний з них може і повинен деталізуватись залежно від конкретної ситуації, зовнішніх і внутрішніх обставин.

4. Подальші наукові розвідки мають бути зосереджені на розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на попередження надзвичайних ситуацій та належне реагування у разі їх виникнення.

Список використаних джерел

1. Берлач А. І. Основи економічної безпеки: навч. посіб. / А. І. Берлач, Т. В. Філіпенко. – Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2007. – 234 с.

2. Басов А. В. Адміністративно-правовий режим надзвичайного стану: дис. ... к.ю.н.: 12.00.07 "Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право" / А. В. Басов. – Х., 2006. – 183 с.

3. Досвід роботи органів управління та сил Цивільної оборони України щодо ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру / Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. – К.: Чорнобильінтерінформ, 2002. – 103 с.

4. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

5. Конвенція про захист Чорного моря від забруднення [Електронний ресурс] // Протокол від 21 квітня 1992 р. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_065.

6. Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій (Гельсінкі, 17 березня 1992 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

7. Міжнародне співробітництво з питань цивільного захисту [Електронний ресурс] // Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2011 році. – Режим доступу: http://www.mns.gov.ua/files/prognoz/report/2011/6_8_2011.pdf.

8. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2005 році. – К.: Чорнобильінтерінформ, 2006. – 241 с.

9. Організаційні засади функціонування місцевого самоврядування в Україні : монографія / [кол. авт.]; за заг. ред. Ю. О. Куца. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2004. – 180 с.

10. Про надання допомоги у проведенні пошуково-рятувальних робіт у Республіці Індія, яка постраждала від землетрусу [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 січня 2001 р. № 20-р. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.

11. Реагування на надзвичайні ситуації цивільного характеру [Електронний ресурс] // Сайт газети "Флот України". – Режим доступу : http://www.fleet.sebastopol.ua/index.php?article_to_view=911.

12. Решение о Межгосударственной целевой программе развития Корпуса сил Содружества Независимых Государств для ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера на период до 2010 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=150922>.

13. Рішення про Корпус сил Співдружності Незалежних Держав для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 2004. – № 4. – Кн. 2. – Ст. 1042.

14. Сапон В. Зарубіжний досвід захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій / В. Сапон // Надзвичайна ситуація. – 2001. – № 9. – С. 34–36.

15. Співробітництво з Європейською комісією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua/inter/coop/osce/main.ua.php?p=1>.

16. Спільна робота МНС України з організаціями системи ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua/inter/coop/un/main.ua.php?p=1>.

17. Циганкова Т. М. Міжнародні організації : навч. посіб. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Гордєєва. – К. : Вид-во КНЕУ, 2001. – 340 с.

18. European Outline Convention on Transfrontier Cooperation between territorial communities or authorities / Council of Europe, 1980 // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 36. – Ст. 370.